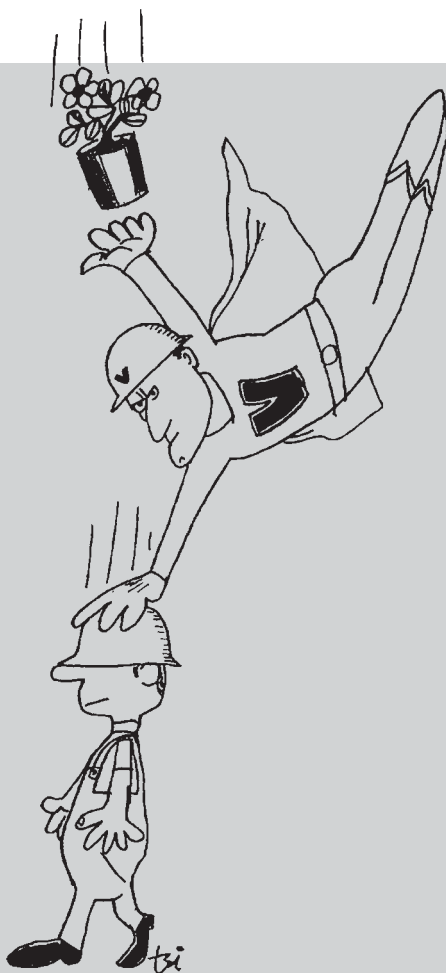

Arbeidstilsynets publikasjoner
Best.nr. 437

Du er valgt til verneombud

Innhold

Gratulerer	3
Opplæring	3
Du skal ha tid til å gjøre skikkelig jobb	4
Dine oppgaver som verneombud	4
Kartlegging av arbeidsmiljøet	6
Ikke glem helheten	7
Det er ikke bare du som skal «tenke arbeidsmiljø»	7
Retten til å stanse arbeidet	8
Verneombudet må arbeide aktivt	8
Vær et eksempel på vernetenkning	9
Samarbeid om oppgaven	9
Når arbeidstilsynet kommer til virksomheten	10
Du trenger innsikt	11
Hold dampen oppe	11

Utgitt første gang i 1983
Direktoratet for arbeidstilsynet
Statens hus, 7468 Trondheim

August 2003

Brosjyren er oppdatert.

Mai 2006

Brosjyren er oppdatert som følge av ny arbeidsmiljølov 1. januar 2006.

Gratulerer

Arbeidstilsynet vil gjerne gratulere deg med at du er valgt til verneombud. Du vil oppdage at det er en meningsfylt oppgave etterhvert som du kommer inn i hva den innebærer. For oss i Arbeidstilsynet er du en viktig medspiller i arbeidet for at arbeidsmiljøet stadig skal bli bedre.

Arbeidsgiveren har ansvaret for at arbeidsmiljølovens krav blir oppfylt, men som verneombud skal du ivareta dine arbeidskollegers interesser i saker som angår arbeidsmiljøet.

Du er nå valgt for 2 år. Det kan ta tid å komme skikkelig inn i dette arbeidet, og jo mer opplæring og erfaring du får, desto bedre jobb kan du gjøre. (Ikke fortvil om du ikke får alt til å gli med en gang.)

Opplæring

Arbeidsgiveren skal sørge for at du får den opplæringen som er nødvendig for at du skal kunne skjøtte vervet som verneombud på en forsvarlig måte. I utgangspunktet skal opplæringen være på minst 40 timer, men partene i den enkelte virksomhet kan på bestemte vilkår avtale kortere opplæringstid. Det kan også være aktuelt med opplæring ut over 40 timer, avhengig av forholdene i virksomheten.

Opplæringen kan foregå på kurs som arrangeres av opplysningsorganisasjoner, bransjeorganisasjoner og andre. Hvis du ønsker det, kan du gå på kurs som er arrangert av det fagforbundet du tilhører. Du velger selv hvordan du vil ta den nødvendige opplæringen.

Opplæringen skal fortrinnsvis foregå i arbeidstida og alle utgifter betales av arbeidsgiver. Du skal ha tjenestefri med full lønn. Er opplæringen lagt til fritida, skal du ha lønn som for vanlig arbeidstid, men ikke overtidstillegg. Du har også krav på lønn når opplæringen tas som brevundervisning på fritida.

Du skal ha tid til å gjøre skikkelig jobb

På en arbeidsplass kan det være ett eller flere verneområder. Ditt arbeid som verneombud er begrenset til det verneområdet du er valgt eller utpekt for. Verneområdet skal ikke være større enn at du kan klare å ha full oversikt innen ditt område.

Som verneombud skal du få den tiden du trenger til å utføre oppgavene på en forsvarlig måte. Vanligvis skal oppgavene utføres i vanlig arbeidstid.

Det kan være en fordel å gjøre rutinejobbene til faste tider. Snakk med din nærmeste overordnede om

hvordan dette skal ordnes rent praktisk, slik at tidspunktene kan tilpasses det vanlige arbeidet ditt.

Bli du og arbeidsgiveren ikke enige om hvor mye tid du trenger for å utføre oppgavene som verneombud, bør dere rådføre dere med Arbeidstilsynet. Oppstår det uforutsette situasjoner som krever at verneombudet griper inn, må du alltid kunne forlate arbeidsplassen.

Ikke for stort verneområde.

Må kunne forlate arbeidsplassen om nødvendig.

Dine oppgaver som verneombud

Arbeidsmiljøloven §§ 6-2 og 6-3 forteller hvilke oppgaver og fullmakter du har som verneombud. Du skal påse at virksomheten er innrettet og vedlikeholdt, og at arbeidet blir utført på en slik måte at hensynet til arbeidstakernes sikkerhet, helse og velferd er ivaretatt i samsvar med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven.

Særlig skal du påse:

- at maskiner, tekniske innretninger, kjemiske stoffer og arbeidsprosesser ikke utsetter arbeidstakerne for fare,
- at verneinnretninger og personlig verneutstyr er til stede i passende antall, at det er lett tilgjengelig og i forsvarlig stand,
- at arbeidstakerne får den nødvendige instruksjon, øvelse og opplæring,
- at arbeidet ellers er tilrettelagt slik at arbeidstakerne kan utføre arbeidet på en helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte,
- at meldinger om arbeidsulykker m.v. i samsvar med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven § 5-2 blir sendt.

Du skal sette deg inn i de forskrifter og veiledninger som gjelder arbeidsfeltet og påse at de blir fulgt.

Du skal delta ved Arbeidstilsynets inspeksjoner og følge opp at arbeidsgiveren oppfyller de pålegg og henstillinger som Arbeidstilsynet gir.

Du skal tas med på råd under planlegging og gjennomføring av tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet innenfor ombudets verneområde, herunder utøvelse av internkontroll og etablering og vedlikehold av internkontrollsystemer.

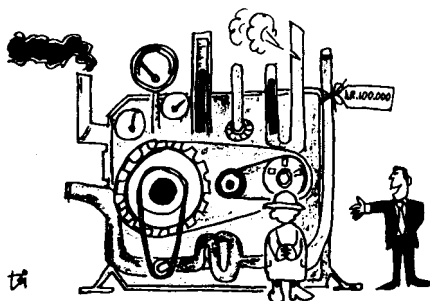
Hvis det ikke er arbeidsmiljøutvalg i virksomheten skal du også:

1. vurdere og avgi uttalelser om saker som er nevnt i § 7-2 (2) i arbeidsmiljøloven. Dette er bl.a. spørsmål som gjelder bedriftshelsetjeneste og den interne vernetjenesten, opplæringsprogrammer av betydning for arbeidsmiljøet, planer som krever Arbeidstilsynets samtykke etter arbeidsmiljøloven § 18-9 og andre planer som har vesentlig betydning for arbeidsmiljøet, f.eks. innkjøp av maskiner, rasjonalisering, arbeidstidsordninger og vernetiltak.
2. gjennomgå rapporter om yrkessykdommer, arbeidsulykker, yrkeshygieniske undersøkelser m.v. og medvirke til at årsakene klarlegges og at arbeidsgiveren treffer tiltak for å hindre gjentakelser.

Som du ser er det oppgaver nok å ta fatt på, og du kan kanskje føle at det følger et stort ansvar med oppgaven som verneombud. Men husk at ditt ansvar innskrenker seg til å føre tilsyn med at lovens krav til arbeidsmiljøet blir oppfylt. Det er arbeidsgiverens ansvar å oppfylle lovens krav.

Som verneombud bør du også være oppmerksom på regelen i arbeidsmiljøloven § 4-2, som regulerer krav til tilrettelegging, medvirkning og utvikling.

Bestemmelsen sier at arbeidstakerne og deres tillitsvalgte skal holdes løpende informert om systemer som brukes ved planlegging og gjennomføring av arbeidet. De skal gis nødvendig opplæring for å sette seg inn i systemene, og de skal delta ved utformingen av dem. «Tillitsvalgt» i denne forbindelse omfatter også deg som verneombud.

Være med bl.a. ved kjøp av maskiner.

Ved utformingen av den enkeltes arbeidssituasjon skal det gis tilstrekkelig informasjon og opplæring slik at arbeidstakeren kan utføre arbeidet når det skjer endringer som berører arbeidssituasjonen. Denne bestemmelsen presiserer viktige betingelser for, og krav til, tilrettelegging ved endringer i den enkeltes arbeidssituasjon. Eksempler kan være innføring av ny teknologi, nye systemer for informasjonsbehandling og nye produksjonsplaner. Fokuset skal være på arbeidstakernes mulighet til mestre nye arbeidsoppgaver og arbeidsmåter. Faktorer som informasjon, medvirkning og kompetanseutvikling er særlig viktige i forbindelse med omstillingsprosesser.

Pass hele tiden på å trekke arbeidskollegene med, både når arbeidsplassen skal kartlegges og når dere skal foreslå tiltak for å unngå uheldige fysiske og psykiske belastninger.

Kartlegging av arbeidsmiljøet

Internkontroll er systematiske tiltak som skal sikre at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen. Det fremgår av § 4 i forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften) at plikten til å innføre og utøve systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid påhviler «den som er ansvarlig for virksomheten». Med dette menes virksomhetens ledelse/eier.

Arbeidsmiljøet må kartlegges.

At medvirkning i dette arbeidet er en del av arbeidsplikten for arbeidstakerne, er fastslått i § 4 annet ledd. I arbeidsmiljøloven § 6-2 (4) er det fastslått at verneombudet skal tas med på råd under planlegging og gjennomføring av tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet innenfor ombudets verneområde. Paragraf 5 i forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid

stiller krav til innholdet i og dokumentasjon av internkontroll. Det er en viktig forutsetning at verneombudet som har befattning med problemer, bidrar med erfaringer og forslag til løsninger, for eksempel i utforming og ajourføring av rutiner. Dette kan sikre at rutinene stemmer med virkeligheten. For mer informasjon, se forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (best.nr. 544).

Ikke glem helheten

Flere forhold kan spille sammen og gi et godt eller dårlig arbeidsmiljø. Derfor er det viktig å se på helheten, og ikke se hvert enkelt forhold for seg.

Dersom noe skal rettes opp, er det viktig å vurdere hvilke virkninger det kan få. Et arbeidsmiljøproblem er ikke løst hvis man f.eks. flytter eller forskyver problemet til et annet sted. Omlegging av en arbeidsrutine ett sted for å dempe tidspress kan f.eks. føre til at presset flyttes et annet sted, og at noen andre får dårligere arbeidsmiljø.

Løs ikke problemer ved å flytte dem.

Det er ikke bare du som skal «tenke arbeidsmiljø»

At du er valgt til verneombud betyr ikke at du automatisk skal tre inn på arbeidskameratenes vegne hvis de oppdager farlige forhold eller har arbeidsmiljøproblemer.

Alle problemer bør først søkes løst av den som best kjenner dem, f.eks. ved at den enkelte tar opp saken med sin nærmeste overordnede. Men kommer han eller hun ingen vei på den måten, er det naturlig at du blir kontaktet og «ivaretar arbeidstakerens interesser i saker som angår arbeidsmiljøspørsmål», slik det fremgår av arbeidsmiljøloven § 6-2 1 ledd.

Oppdager du forhold som kan medføre ulykkes- eller helsefare, skal du straks varsle de som er utsatt for faren. Arbeidsgiveren skal gjøres oppmerksom på saken, dersom du ikke selv kan avverge faren eller sørge for at forholdet blir rettet opp. Arbeidsgiveren skal gi deg svar på henvendelsen. Er det ikke innen rimelig tid tatt hensyn til meldingen, skal du underrette Arbeidstilsynet eller arbeidsmiljøutvalget, hvis dere har det. Du avgjør selv hva som er «rimelig tid» for arbeidsgiveren til å reagere på din henvendelse.

Retten til å stanse arbeidet

Vanligvis vil det måtte ta noe tid å gjennomføre arbeidsmiljøtiltak. Men er det en umiddelbar fare for arbeidstakernes liv eller helse, og faren ikke straks kan avverges på annen måte, har du rett til å stanse arbeidet inntil Arbeidstilsynet har tatt stilling til om arbeidet kan fortsette.

Hvis du som verneombud blir kjent med forhold som kan medføre ulykkes- eller helsefare, har du plikt til å varsle arbeidstakerne på stedet umiddelbart.

Retten til å stanse arbeid.

Arbeidsgiveren skal gjøres oppmerksom på forholdet, dersom ikke du som verneombud selv kan avverge faren. Arbeidsgiver plikter å gi verneombudet svar på en slik henvendelse. Hvis det ikke innen rimelig tid er tatt hensyn til meldingen, skal verneombudet underrette Arbeidstilsynet eller arbeidsmiljøutvalget, jf arbeidsmiljøloven § 6-2 (3).

Stansingen og grunnen til den skal du straks melde til arbeidsgiveren.

Arbeidet må bare stanses i det omfang du mener det er nødvendig for å avverge faren, og du kan ikke stanse arbeidet når det dreier seg om skadevirkninger som bare kan oppstå ved påvirkning over lang tid. Du er ikke ansvarlig for tap som er en følge av at arbeidet stanses etter lovens bestemmelser. Dette gjelder også selv om det skulle vise seg at du overvurderte risikoen og stansingen derfor ikke var nødvendig.

Verneombudet må arbeide aktivt

Som verneombud kan du ikke bare passivt vente på henvendelser fra arbeidskollegene om forhold som bør rettes opp. Du har en aktiv tilsynsoppgave.

Mange har funnet at dette best settes i system ved at det med jevne mellomrom gjennomføres «vernerunder». En vernerunde består i at du alene eller helst sammen med arbeidslederen går gjennom det verneområdet du har ansvaret for og noterer feil og mangler. Det som kan rettes opp ved enkle midler kan kanskje avgjøres på stedet. Men det er viktig alltid å notere ned hva som skal

gjøres, hvem som skal sørge for at det blir gjort og når forholdet skal være rettet opp. Det gjør det lettere å følge opp.

Er det større forhold som bør rettes opp, skal dette meldes fra til arbeidsgiveren. Der hvor det finnes arbeidsmiljøutvalg bør dette alltid få rapport fra verne-runden.

Konflikter om arbeidsmiljøproblemer bør helst løses internt i virksomheten. Men du kan alltid kontakte Arbeidstilsynet når du har behov for råd og veiledning eller når du mener det er nødvendig å få Arbeidstilsynets vurdering i saker der du og arbeidsgiveren ikke kan komme til enighet.

Vær et eksempel på vernetenkning

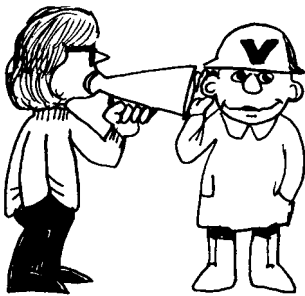
Som verneombud får du god innsikt i forhold som kan påføre deg selv og dine arbeidskolleger helseskader eller føre til ulykker. Det gjør at du selv bør være nøye med å følge opp de sikkerhetsregler som gjelder, og å bruke det verneutstyret som er nødvendig.

Samarbeid om oppgaven

Som verneombud sitter du ikke alene med oppgaven. Når det gjelder hva som bør rettes opp, bør du lytte til arbeidskollegene og rådføre deg med dem før du foreslår løsninger overfor arbeidsgiveren. Prøv også å få et godt samarbeid med arbeidslederen.

Der hvor det finnes bedriftshelsetjeneste eller vernepersonale har du naturlige medspillere å dele oppgaven med. Hjelp til med å få en naturlig arbeidsdeling og et godt samarbeid. Er det flere verneombud, kan det være nyttig å rådføre seg med dem. Faste møter mellom verneombudene har ofte vist seg å være nyttig for å samordne arbeidet.

Lytt til arbeidskollegene.

ti

Arbeidstilsynet står alltid til din disposisjon så langt det er kapasitet. Men vent ikke at en inspektør straks kan møte på arbeidsplassen for å anvisе løsninger. Det beste er om dere kan finne fram til løsninger ved samarbeid innad i virksomheten, for det er dere som best kjenner problemene og vet hvilke løsninger dere er best tjent med.

Når Arbeidstilsynet kommer til virksomheten

En av Arbeidstilsynets viktigste oppgaver er å inspisere arbeidsplassene. Men kapasiteten rekker bare til stikkprøver, så det blir ikke særlig ofte en inspektør dukker opp. Du må derfor ikke «vente til Arbeidstilsynet kommer» med å ta opp arbeidsmiljøproblemer det bør gjøres noe med. Når inspektøren fra

Arbeidstilsynet kommer skal hun eller han straks kontakte arbeidsgiveren og verneombudet. Begge skal delta under inspeksjonen. I større virksomheter vil inspeksjonen normalt bli gjennomført slik at hovedverneombudet er med hele tiden mens det enkelte verneombud er med på inspeksjonen på sitt verneområde.

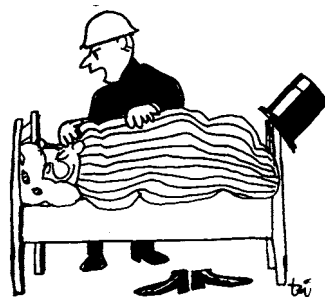
Benytt anledningen når inspektøren er der til å drøfte problemer du mener det er naturlig å ta opp.

Kanskje må man ha din lokal-kjennskap for å vite at noe bør rettes. Samarbeid med inspektøren.

Finner inspektøren det nødvendig å gi pålegg om at mangler skal rettes opp, vil du få gjenpart av det skriftlige pålegget. En av grunnene til dette er at du som verneombud skal kunne kontrollere at manglene utbedres innen den fristen som er satt. Skjer ikke det, bør du purre på arbeidsgiveren og underrette Arbeidstilsynet.

Arbeidstilsynet inspiserer.

Mulig du må purre på arbeidsgiveren.

Du trenger innsikt

Grunnopplæringen gir deg en alminnelig innsikt i arbeidsmiljøspørsmål. Bruk denne kunnskapen på arbeidsplassen! Du vil også ofte måtte skaffe deg tilleggs-kunnskap, f.eks. om hvilke forskrifter m.v. som gjelder på din arbeidsplass. I første omgang bør du ha arbeidsmiljøloven, som arbeidsgiveren må kjøpe til deg i bokhandel, og disse publikasjonene fra Arbeidstilsynet:

1. Vernetjenesten (best. nr. 383)
2. Verneombud og arbeidsmiljøutvalg (best. nr. 321)
3. Arbeidstilsynets publikasjonskatalog (best. nr. 1)
4. Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften (best. nr. 544))

Publikasjonskatalogen gir en oversikt over forskrifter, veiledninger mv. som Arbeidstilsynet har utgitt. Der kan du finne fram til hvilke publikasjoner som har interesse for deg. Er du i tvil så spør Arbeidstilsynet. På Arbeidstilsynets hjemmesider www.arbeidstilsynet.no finner du informasjon om arbeidstilsynet, arbeidsmiljø, regelverk og publikasjoner. Du finner også nyttige linker. Publikasjonene bestilles fra Gyldendal Akademisk (se på baksiden).

Du kan også ha nytte av «Arbeidervern» som utgis av Arbeidstilsynet. Bladet gir informasjon om arbeidsmiljøspørsmål og avgjørelser som Arbeidstilsynet har tatt. Aktuelt stoff finner du også i bladet «Arbeidsmiljø», som utgis av Arbeidsmiljøseneteret (Ams).

Hold dampen oppe

Forbedring av arbeidsmiljøet er ikke noe som skjer «over natten». Antakelig vil du møte en del motgang i arbeidet som verneombud. Kanskje blir du skuffet over manglende engasjement fra arbeidsgiveren, arbeidskollegene eller fra fagfor- eningen. Kanskje blir du utålmodig fordi det av økonomiske eller andre grunner tar tid før forbedringene kommer. Ikke gi opp!

Vi i Arbeidstilsynet vil støtte deg så godt vi kan i ditt aktive arbeid for et bedre arbeidsmiljø. Ta kontakt med oss når du føler behov for det, men prøv først å løse problemene selv gjennom samarbeid på arbeidsplassen.

Arbeidstilsynet

Kontakt Arbeidstilsynets svartjeneste tlf. 815 48 222.

Fagfolk svarer på spørsmål om helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, om arbeidsavtaler, arbeidstid, ferie, oppsigelse, kjemisk helsefare, ergonomi, kraner, maskiner, verneombud, mobbing, røyking på arbeidsplassen og mye annet.

Du kan også sende oss dine spørsmål på e-post.

Adressen er: svartjenesten@arbeidstilsynet.dep.no

Besøk våre nettsider: www.arbeidstilsynet.no

Her kan du

- finne alle lover og forskrifter vi forvalter
- laste ned kommentarer, veiledninger og annet hjelpemateriell
- finne svar på vanlige spørsmål om arbeidsmiljø og HMS
- bestille publikasjoner og skjema
- lese om kampanjer og artikler om arbeidsmiljø
- se statistikk, pressemeldinger m.m.

Du kan også abonnere på nyheter. Da får du informasjon om regelverk og annet aktuelt stoff om arbeidsmiljø rett til din egen e-postkasse.

Abonner på vårt fagblad Arbeidervern.

Her finner du aktuelle artikler om arbeidsmiljøet, om psykososiale forhold, omstilling og HMS. Emnene er belyst gjennom intervjuer og reportasjer. De faste spaltene "Arbeid og helse", "Forskning" og "Jus" tar opp nyttig og populært stoff fra arbeidslivet.

– Troverdige, interessant og viktig, sier våre lesere om bladet i en leserundersøkelse utført av MMI.

Bladet kommer ut 6 ganger i året.

Telefon 815 48 222
www.arbeidstilsynet.no

Publikasjonene bestilles hos:

Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

Ordretelefon: 23 32 76 61

Ordrefaks: 23 32 76 98

Sentralbord: 23 32 76 60

E-post: kundeservice@gyldendal.no

Publikasjonene kan også bestilles over internett:

www.tiden.no/arbeidsliv eller www.arbeidstilsynet.no

Arbeidstilsynet